

Ана Митровић
Београд
anam35210@yahoo.com

УДК 028:027.5(497.11 Svilajnac)“2007/2008“

Читање и читалачка интересовања на Одељењу за одрасле

Ресавске библиотеке у Свилајнцу за период јул 2007 – јул 2008.

Сажетак

Текст се бави читањем, интересовањима и навикама читалаца у Ресавској библиотеци у Свилајнцу. Заснива се на свакодневним сусретима и разговорима са корисницима о књигама које позајмљују и читају, као и на статистичким подацима. Текст покушава да одговори на питања о улози и утицају библиотеке као посредника између читалаца и књига и о месту и значају књижевности у животу савременог човека.

Кључне речи:

библиотека, читање, читалачка интересовања, књижевност

У својој књизи *Историја читања*, Алберто Мангел на једном месту пише да је читање својеврсни чин иницијације, нека врста ритуалног прелаза из стања зависности у стање основне комуникације, чин који за издвојеног појединца значи улазак у заједницу и приступ у колективно памћење.¹ Читање на које он овде, пре свега мисли, јесте читање у свом основном и најједноставнијем облику: познавање и срицање слова.

Искуство првог сусрета и суочавања са написаним речима и текстом, уложен мањи или већи труд да се она савладају – то искуство заједничко је свима онима који поседују способност читања. Овај степен способности, најчешће довољан за успешно функционисање

Ресавска библиотека у Свилајнцу

основног нивоа писане комуникације, примање и разумевање одређене поруке, нешто је на шта већина људи прво помисли када се помене читање. Међутим, срицање слова само је почетак; „приступ у колективно памћење“ захтева једну много сложенију, разноврснију и озбиљнију активност. Читање је свеобухватни чинилац који прожима и делује на различите аспекте човековог живота: почев од

индивидуалног, психичког и емотивног, па све до друштвеног и културног, у најширем значењу тих речи. Истовремено, и оно трпи утицаје, мења се, усавршава, продубљује или запада у кризу. У овом раду покушаћемо да, на примеру читања и читалачких интересовања у Ресавској библиотеци у Свилајнцу, а с посебним освртом на читање књижевних дела, расветлимо бар неке аспекте овог сложеног проблема.

¹ Alberto Mangel, *Istorija čitanja*, prev. Vladimir Gvozden, (Novi Sad: Svetovi, 2005), 81.

Читање код већине људи почиње опажањем слова помоћу чула вида, дакле, перцепцијом. Још су у антици неки мислиоци покушавали да пронађу одговор на питање како читамо, односно, какви се то процеси дешавају у нашем оку и у нашој глави док опажамо неки текст. Данас се, мање-више, поуздано зна да приликом читања наше око не клизи равномерно и линеарно преко исписане странице, већ се креће скоковито (тзв. сакаде). Кратке паузе које око прави између два скока јесу, заправо, тренуци у којима опажамо, не реч по реч, него читаве групе речи. Тако опажене речи, захваљујући претходном искуству, наш мозак идентификује и памти. Нажалост, сложене активности људског мозга у процесу читања и даље су, и поред бројних испитивања у овој области, велика непознаница.

С друге стране, иако је наука о књижевности тек у другој половини 20. века почела озбиљније да се бави проблемом читања и улогом читаоца, читање је веома брзо постало опсесивна тема епохе², а нека размишљања, идеје и закључци до којих се дошло, показали су се као веома инспиративни, занимљиви и далекосежни. Развио се низ различитих приступа, од историјског, социолошког, феноменолошког, херменеутичког до психоаналитичког, семантичког, структуралистичког, феминистичког.

Једну од могућих дефиниција читања дао је и Новица Милић, уводећи појам „дисјунктивна синтеза“³. Он читање, као што можемо закључити из наведеног термина, одређује као комплексну синтезу различитих, у исто време противречних, искључивих и независних, али међусобно и те како повезаних и исплетаних операција. Као што смо већ поменули, читање почиње перцепцијом и разумевањем, а затим, према Милићу, обухвата рекогницију и когницију, као препознавање старог и сазнавање новог садржаја, меморисање и заборав, рефлексiju и спекулацију, имагинацију и фантазију, да би на крају укључило и саму нечитљивост као једно од својих битних обележја. Дакле, сусрет са текстом⁴ прави је изазов за оне који себе називају или сматрају читаоцима; он подразумева сталну ангажованост и активност духа, радозналост, отвореност и креативност. Текст не трпи пасивност, затвореност и предрасуде, и за оне који читање не схватају као дијалог, остаје заувек непрочитан.

Можда управо овде, у овој сложености и захтевности, лежи и један од узрока онога што се већ извесно време означава као криза читања. Наравно, то није и једини узрок и, уколико прихватимо да криза заиста

постоји, онда морамо бити свесни да су њени узроци бројни. Када се говори о кризи читања, најчешће се мисли на то да људи све мање читају, или да већина уопште не чита. Међутим, нама се чини да је прави проблем, заправо, не то колико се чита или не чита, него шта и каквог је квалитета оно што и ти малобројни читаоци данас читају. И још: друштво које је било или се бар трудило да буде засновано на хуманистичким идеалима, а које је, кажу, свој крах доживело у другој половини 20. века, књижевност је сматрало носиоцем културе и духовности, складиштем етичких и естетичких вредности. Питање је шта на почетку 21. века књижевност значи својим читаоцима и да ли она и даље заслужује повлашћено место у сфери духовних делатности, или је и овај положај који данас заузима само последица носталгије за добрим старим временима, вештачки и конформистички одржаван на штету оног доброг што је у књижевности и међу њеним читаоцима остало. Библиотеке, иако и саме у процесу преиспитивања и одређивања свог места у савременом друштву, и даље су најбољи показатељ онога што се дешава са читањем и читаоцима, њихове садашњости али и будућности.

Ресавска библиотека у Свилајнцу према својим читаоцима негује један изразито отворен и непосредан однос. Такав приступ, који подразумева свакодневни контакт са корисницима, разговор и упознавање са њиховим читалачким навикама и интересовањима, полазна је тачка нашег рада.

У 2007. години, Ресавска библиотека имала је, на Одељењу за одрасле, укупно уписаних 635 корисника. Од тог броја, већину су чиниле жене, укупно 460, док је број уписаних мушкараца износио 175. Што се структуре корисника према занимањима тиче, она је изгледала овако:

- ученици средњих школа – 186
 - студенти – 64
 - радници у непосредној производњи – 81
 - радници у друштвеним делатностима – 216
 - пољопривредници – 8
 - остали (домаћице, пензионери, незапослени) – 80
- Навешћемо одмах и податке из 2008. године, заједно са 10. септембром: укупно уписаних корисника је 592, од чега 443 жена и 149 мушкараца. Структура корисника према занимању је следећа:
- ученици средњих школа – 178
 - студенти – 59
 - радници у непосредној производњи – 86
 - радници у друштвеним делатностима – 187
 - пољопривредници – 8
 - остали (домаћице, пензионери, незапослени) – 74

Ова подела према занимањима, посебно у категоријама радника у непосредној производњи и радника у друштвеним делатностима, можда и није најсрећнија, а и однос нивоа образовања и занимања није у потпуности усклађен, ипак и оваква подела даје нам до-

² Јадранка Божић, „Читалац у средишту пажње: савремене теорије читања“, *Гласник НБС III*, бр. 1, (2001): 58.

³ Novica Milić, *Predavanja o čitanju* (Београд: Народна knjiga – Alfa, 2000), 167-168. Види и: Новица Милић „Увод у читање“, у *Како читати: о стратегијама читања трагова културе*, приредио Саша Илић (Београд: Народна библиотека Србије, 2005), 15-17.

⁴ Појам „текст“ овде користимо, пре свега, мислећи на уметничке текстове. То, наравно, не значи да читање неких других текстова не подразумева напред набројане операције.

бар увид у структуру корисника Ресавске библиотеке. Можемо да приметимо да је број уписаних корисника, и на годишњем нивоу и по групама, иако у малом опадању у 2008. години, прилично уједначен.

Значајно највећи број читалаца је из групе радника у друштвеним делатностима. Ова група обухвата особе са вишим и високим, али и оне са стеченим средњим четворогодишњим образовањем, односно запослене у школству, здравству, општинским, судским и другим управним органима, банкама и тако даље. Запослени у друштвеним делатностима не само да чине најбројнију групу, већ су и најредовнији посетиоци Библиотеке. Некако логично, следећу групу чине средњошколци. Иако број од 186 односно 178 уписаних и није тако лош, треба нагласити да у Свилајнцу постоје две средње школе: Средња школа Свилајнац (у свом саставу има Гимназију, затим смерове Машинство и обрада метала, Економија, право и администрација, Трговина, угоститељство и туризам) и Пољопривредно-ветеринарска школа са домом

ученика, тако да би и број уписаних средњошколаца могао да буде знатно већи. Студенти, као посебна група, углавном су они са друштвених смерова, што је у првом реду последица добре заступљености њима неопходне литературе, посебно из области књижевне теорије и критике, а затим и из историје, филозофије, лингвистике, социологије. Најразуђеније и најразноврсније према својој структури су групе означене као „радници у непосредној производњи“ и „остали“, мада, како ћемо касније видети, када су у питању читалачка интересовања и избор књига (ако изузмемо студенте и обавезну лектуру средњошколаца), нема већих размимоилажења и разлика међу свим овим групама. Једноцифрени број уписаних пољопривредника је поражавајући, али теши чињеница да је и у 2008. години остао исти, то јест да се није смањило у односу на претходну годину.

Оно што следи је табеларни приказ броја читалаца и структуре литературе коју су они позајмљивали у Ресавској библиотеци у периоду јул 2007 – јул 2008.

2007. г.	Ученици средњих школа	Студенти	Радници у непосредној производњи	Радници у друштвеним делатностима	Пољопривредници	Остали
Јул	72	43	65	122	2	67
Август	84	40	56	102	6	85
Септембар	132	39	81	110	2	75
Октобар	124	37	58	145	5	88
Новембар	137	35	113	129	5	87
Децембар	135	19	65	107	7	69

Табела 1.1. Статистички подаци који се односе на број читалаца (према занимању) који су користили услуге библиотеке у периоду од јула до децембра 2007. г.

2007. г.	0	1	2	3	5	6	7	8/српска књижевност	8/преведена књижевност	9
Јул	0	25	7	3	4	11	14	164	685	25
Август	1	30	20	5	3	22	10	161	593	10
Септембар	26	45	8	8	4	16	14	212	629	19
Октобар	28	63	10	8	9	23	15	225	608	33
Новембар	11	51	19	6	7	37	10	258	611	31
Децембар	7	54	6	8	9	21	2	237	545	27

Табела 1.2. Статистички подаци који се односе на број позајмљених књига (према стручним групама) у периоду од јула до децембра 2007. г.

2008. г.	Ученици средњих школа	Студенти	Радници у непосредној производњи	Радници у друштвеним делатностима	Пољопривредници	Остали
Јануар	130	22	62	115	6	71
Фебруар	116	25	72	126	4	70
Март	147	28	80	133	5	73
Април	148	32	63	143	2	54
Мај	110	24	69	119	8	46
Јун	114	15	90	115	3	54
Јул	123	48	72	150	5	83

Табела 2.1. Статистички подаци који се односе на број читалаца (према занимању) који су користили услуге библиотеке у периоду од јануара до јула 2008. г.

2008. г.	0	1	2	3	5	6	7	8/српска књижевност	8/преведена књижевност	9
Јануар	11	41	14	8	5	25	7	164	568	102
Фебруар	11	31	15	14	10	32	12	172	558	68
Март	18	34	10	9	13	42	6	232	553	49
Април	23	36	11	14	9	15	13	255	587	24
Мај	9	39	10	13	3	22	7	223	454	38
Јун	12	24	4	7	5	16	4	171	598	28
Јул	1	34	5	14	5	25	5	207	757	21

Табела 2.2. Статистички подаци који се односе на број позајмљених књига (према стручним групама) у периоду од јануара до јула 2008. г.

Чињеница да жене чине више од две трећине укупног броја читалаца није нимало занемарљива, у ствари, она је од пресудног значаја за податак о томе која се литература највише и најчешће позајмљује и чита. За разлику од мушкараца чији је избор литературе прилично сведен и искључив (трилери и криминалистички романи, епска фантастика, историјске, политичке и друштвене теме, а скоро никад, рецимо, популарна психологија), жене су прави сваштари. То, с једне стране може бити позитивно, јер показује отвореност према различитим садржајима, али с друге стране, открива нам и недостатак правих критеријума и, веома често, неизграђен читалачки укус. Опет, читатељке су обавештеније о новим издањима и спремније за разговор о прочитаним књигама. Важно је истаћи и да највећи део онога што се данас об-

јављује, а што се сматра занимљивим и популарним, има за циљну групу управо женску популацију.

Из табела 1.2. и 2.2. видимо да су убедљиво најчистија дела из страних књижевности, затим дела из српске књижевности (и у једном и у другом случају искључиво савремена продукција), следе дела из стручне групе 9 – пре свега из области историје и биографије, групе 1 – из области популарне психологије и групе 6 – из области медицине. Од осталих група, нешто је траженија литература из области религије. Интересовање за дела из књижевности и популарне психологије уједначено је током целе године, док је код осталих група оно често условљено неким другим факторима, на пример, задацима које ученици имају у школи. Тако су речници, енциклопедије, лексикони, дела из историје и историје уметности, социологије,

књижевне критике, посебно актуелни у време припремања разних реферата, писања семинарских и матурских радова.

Читаоци, када је у питању „лепа“ књижевност, траже најновије наслове, оне који се појављују на листама бестселера, о којима могу да читају у популарним часописима или оне које препоручују познате личности. И то је сасвим разумљиво. Међутим, зачуђује скоро потпуна незаинтересованост за писце и дела која се сматрају класицима књижевности. Ни средњошколци, који ова дела читају као обавезну лектуру, немају богзна какво мишљење о њима. Посебно нас је изненадило то што, рецимо, после прочитаног Кафкиног *Процеса*, Камијевог *Страница* или Кишових *Раних јада*, нико од њих није пожелео да прочита још неко дело дотичних писаца. Чест приговор да је лектура неактуелна, незанимљива и да не одговара интересовањима данашњих ученика, није баш у свим случајевима оправдан, али, чини се, увек добро дође као оправдање. На питање: шта сада желите да читате?, најчешћи одговори су: нешто лако, једноставно, забавно, опуштајуће, да није много озбиљно, досадно, „филозофско“, да има пуно дијалога и мало „описа“.⁵ Класична дела, као и она са једнобојним корицама, без бомбастичних најава и одушевљених при-

каза, без списка добијених или за длаку пропуштених награда, некако су унапред препозната као „досадна“. Исто тако, веома је важно ко је издавач, јер се издања неких узимају без размишљања и селекције, онако како се појављују, док су нека дела остала непрочитана само зато што их је објавио други, мање популаран издавач. Занимљиво је да на овакав избор и став не утичу много образовање и узраст, то јест, сви читају исто. Приметили смо још нешто: пошто прочита неку књигу, већина читалаца веома брзо заборавља име писца, па и наслов, тако да већ поменути корице постају једини знак препознавања прочитаног.

Међу књижевним врстама, роман је већ дуго неприкосновен. Читаоци као да зазиру од других књижевних облика; веома ретко се дешавало да неко прихвати да узме збирку приповедака, док поезију, драме и есеје скоро да нико није ни читао. У ствари, случај са поезијом је занимљив и помало парадоксалан, јер права поема за песмама настаје у периоду одржавања такмичења из рецитовања. Питање је само да ли ово ужурбано прелиставање збирки у потрази за одговарајућом песмом можемо стварно назвати читањем.

Истакли смо да је квалитет прочитаног оно што сматрамо кључним у размишљањима о читању данас. Ако смо у претходним редовима звучали оштро или негативно, то нам није био циљ. Претпостављамо да се читалачка интересовања и навике које смо запазили у Ресавској библиотеци не разликују пуно од оних у другим библиотекама у Србији, а она су таква каква су, и мишљења смо да се не може урадити много како би се променила. Уосталом, сви се слажу да савремено друштво оставља човеку веома мало времена за аутентично бављење собом. Када данас неко одлучи

⁵ Навешћемо неке ауторе који су према нашој процени били најтраженији и најчитанији у Ресавској библиотеци у периоду од јула 2007. до јула 2008. Од страних аутора то су А. Квик, Н. Робертс, С. Браун, Д. Стил (једна група читатељи чита искључиво дела ових списатељица и ништа друго), затим, Џ. Сасон, И. Сундаресан, С. Кинсела, Н. Спаркс, Д. Балдачи, Т. Шевалије, Џ. Патерсон, С. Кинг, Д. Браун и други. Када је у питању српска књижевност, посебно су били читани романи Ковиљке Смиљковић, затим Љ. Хабјановић Ђуровић, М. Бобић-Мојсиловић, М. Видојковића, М. Јовановић, М. Капора, М. Ребић и других.

да своје време проведе читајући књигу, не би требало да му је свеједно каквог је она квалитета. Други је проблем то што је и сама књижевност у приличном хаосу и збрци, без јасно утврђених правила и критеријума, па је довољно само нешто писати и објављивати да би се назвало писцем. Сан неких авангардних уметника с почетка 20. века о уметности од свих за све, није се на јави показао нарочито привлачним.

Књижевност као разбирга, као средство за опуштање и успављивање, једна тривијалност и испразност замењене другом, не би била проблем и тешко

да би се уопште говорило о некој кризи читања, када не би постојала и књижевност која не опушта већ „гризе и убада“, она која поставља питања, узнемирује, држи вас будним и тера на дијалог и игру, она књижевност коју, забављени и успавани празним и глупим причама, полако заборављамо. Ако библиотеке или, тачније, библиотекари могу нешто да ураде то је да бар, с времена на време, подсети своје кориснике (а можда и себе), да и оваква књижевност постоји и да је могуће и иза једнобојних корица открити узбудљиву и занимљиву причу!

Abstract

This paper deals with reading, reader's interests and habits at the Resavian Library in Svilajnac. It is based on everyday contacts and conversations with readers about the books they lend and read, also using the statistical facts. The article tries to answer the questions about the role and influence of the library as a mediator between the readers and the books, and the position and importance of literature in contemporary life.

Key words:

library, reading, reader's interests, literature

ЛИТЕРАТУРА

1. Божић, Јадранка. „Читалац у средишту пажње: савремене теорије читања“. *Гласник НБС* III, бр. 1 (2001).
2. Eko, Umberto *Šest šetnji kroz narativnu šumu*. Preveo Lazar Macura. Beograd: Narodna knjiga – Alfa, 2003.
3. Илић, Павле. *Криза читања: комплексан педагошки, културолошки и општедруштвени проблем*. Нови Сад: Градска библиотека, 2007.
4. Илић, Саша, прир. *Како читати: о стратегијама читања трагова културе*. Београд: Народна библиотека Србије, 2005.
5. Jaus, Hans Robert. *Estetika recepcije*. Prevela Darinka Gojković. Beograd: Nolit, 1978.
6. Jouve, Vincent. *La lecture*. Paris: Hachette, 2006.
7. Mangel, Alberto. *Istorija čitanja*. Preveo Vladimir Gvozden. Novi Sad: Svetovi, 2005.
8. Maricki, Dušanka, прир. *Теорија рецепције и науси о књижевности*. Beograd: Nolit, 1978.
9. Milić, Novica. *Predavanja o čitanju*. Beograd: Narodna knjiga – Alfa, 2000.
10. Ugrešić, Dubravka. *Zabranjeno čitanje*. Zagreb: Konzor; Samizdat Beograd: B92, 2002.

